

DOKUMENTACJA KONSERWATORSKA

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH, BADANIA ORYGINALNEJ KOLORYSTYKI

**WNĘTRZA - SALA JADALNA, GABINET, KLATKA SCHODOWA, W.C., WEJŚCIE
OGRODOWE
OTOCZENIE I OGRODZENIE - WILLA , UL. KRASICKIEGO 6 W SZCZECINIE**

**AUTOR TEKSTU
I FOTOGRAFII
MGR MAŁGORZATA ZYZIK**

Małgorzata Zyzik

SZCZECIN 2022

DOKUMENTACJA KONSERWATORSKA

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH, BADANIA ORYGINALNEJ KOLORYSTYKI

WNĘTRZA - SALA JADALNA, GABINET, KLATKA SCHODOWA, W.C., WEJŚCIE OGRODOWE

OTOCZENIE I OGRODZENIE - WILLA , UL. KRASICKIEGO 6 W SZCZECINIE

Obiekt - otoczenie i ogrodzenie, wybrane wnętrza willi przy ul. Krasickiego 6 w Szczecinie

Autor - nieznany

Czas powstania - początek XX w.

Inwestor /Właściciel - ZBiLK Szczecin

Wykonawca prac - mgr Małgorzata Zyzik

Okres prowadzenia prac - luty - marzec 2022 r.

I. Krótki opis obiektu

Badania i program obejmują następujące pomieszczenia :

- klatka schodowa wraz z wiatrołapem i częścią korytarza za wtórną ścianką oraz małym w.c. przy wejściu
  - d. salę jadalną na parterze
  - salkę obecnie zajęta przez Związek Emerytów, nazwaną gabinetem
  - sklepione wejście od ogrodu prowadzące do Sali jadalnej
- oraz otoczenie i ogrodzenie terenu.

Klatka schodowa na osi budynku z wejściem pod arkadą wejściową , z małym wiatrołapem. Drzwi wejściowe zewnętrzne , dwuskrzydłowe, drewniane. Od wnętrza ramiak , podzielony na 4 pola , wypełniony szerokimi pionowymi deskami, od zewnątrz wtórnice obite pionowymi wąskimi listwami boazerijnymi. Dalej wąski przedsionek wyłożony klinkierowymi płytkami jak podest zewnętrzny. Ściany boczne i sufit przedsionka wyłożone panelami z nabitymi płycinami o różnych kształtach. Drzwi wewnętrzne, jednoskrzydłowe, ze stałymi wąskimi częściami po obu stronach. Nad skrzydłem wycięte w fantazyjny wachlarz naświetle. Zarówno dolne części skrzydła jak i bocznych paneli konstrukcji ramowo-płycinowej. W bocznych częściach i w naświetlu przeszklenia witrażowe w ramach ołowianych ze szkła bezbarwnego. Wokół drzwi od wnętrza profilowana ościeżnica. Wszystkie części drewniane malowane olejno na czerwony brąz. W hallu wejściowym ściany tynkowane, tylko przy wejściu obłożone boazerią drewnianą , w formie paneli - w dolnej części pionowe listwy, w górnej pas poziomy fryzu podzielony na kwatery odcinkami kanelowanymi . Po lewej stronie od wejścia zachowany tylko górny pas z gzymsem, w dolnej części współczesna boazeria z pionowych desek. Po prawej oryginalna obudowa owalnego okienka pod pierwszym biegiem schodów. Klatka schodowa drewniana, zabiegowa, umieszczona na prawej ścianie od wejścia. Schody zabiegowe, z podestami na półpiętrach i piętrze, doświetlona na 1 półpiętrze dużym łukowym oknem przeszklonym jak drzwi wejściowe witrażowo, szkłem bezbarwnym. Na 2 półpiętrze 3 okienka kwadratowe, współczesne. Konstrukcja opiera się na zdwojonych słupach na dole i wieszakach w górnej części. Podniebia schodów tynkowane, obwiedzione cienkimi drewnianymi listwami. Balustrada z tralek wyciętych ozdobnie , połączonych poprzecznymi zdwojonymi listwami. Pochwyty od zewnętrznej szeroki spłaszczony, z delikatnym profilem na krawędziach; przy ścianie wąska okrągła poręcz osadzona na żelaznych wspornikach, na kolejnych odcinkach

zakończona na okrągło. Na pierwszym zabiegu po stronie obecnej wtórnej ściany balustrada jak od zewnętrznej. Na początkach poszczególnych biegów ciężkie słupki z zaokrąglonymi "czapkami". Wszystkie elementy malowane na czerwony brąz olejno, kryjaco. Na ostatnim półpiętrze w ścianie skrytka zamykana jednoskrzydłowymi drzwiami z pionowych listew. Ostatni bieg schodów prowadzi na dawne poddasze, obecnie zajęte mieszkaniem. W górnej części sklepienia łukowe, przenikające się, tynkowane. Stopnie drewniane, obite na krawędziach żelaznymi listwami, na podestach szerokie deski drewniane. Wszystkie elementy wtórnie wyłożone wykładziną z tworzywa sztucznego, lub malowane farbą olejną silnie wytartą.

Hall wejściowy podzielony wtórnie ścianką działową, tworzącą wewnętrzny korytarz. Strop hallu podzielony na pola profilowanymi drewnianymi listwami, nabitymi na tynk; podziały widoczne zarówno od strony hallu jak i korytarza.

Po lewej stronie przy wejściu do hallu drzwi do toalety. Jej ściany wyłożone kwadratowymi białymi płytkami ceramicznymi, sfazowanymi na krawędziach. Od góry na wysokości ok 2 m. zakończone dość wydatnym profilowanym gzymsikiem, pod którym pasek wąskich płytek w kolorze kobaltowym. Na posadzce dwukolorowe płytki ugrube i ceglaste, małe, kwadratowe.

W narożniku parteru znajduje się **duża sala, przeznaczona pierwotnie na jadalnię**. Jest to pomieszczenie prostokątne, doświetlone dużymi oknami na dłuższej ścianie, wychodzącymi na park i jednym oknem od strony ul. Krasickiego w ścianie krótszej. Po przeciwnej do tego okna stronie znajdują się duże dwuskrzydłowe przesuwne drzwi. Naprzeciw ściany okiennej mniejsze drzwi jednoskrzydłowe, również przesuwne, prowadzą do wąskiego korytarza. Od strony okna w węższej ścianie znajduje się duża arkada oddzielająca główną przestrzeń od dość wąskiego wykusza. Tu na ścianie po lewej stronie dużego okna znajdują się jednoskrzydłowe przeszklone drzwi prowadzące do małego hallu wejściowego do ogrodu. Ściany pomieszczenia wyłożone są drewnianą boazerią do wysokości 180 cm, malowaną olejno na czerwony brąz. W części wykuszowej, w boazerii, po prawej stronie naprzeciw drzwi do hallu ogrodowego znajduje się małe siedzisko z przeszklonymi szafkami w zaokrąglonych narożnikach. Wbudowane w boazerię drzwi zwieńczone są naczółkami z łuków odcinkowych, natomiast małe drzwi do wyjścia ogrodowego prostokątne, zamknięte od góry profilowanym gzymsem. W górnej części okien szerokie kasety na żaluzje wewnętrzne. Po lewej stronie dużych drzwi wejściowych umieszczono duży grzejnik z wysokich żeliwnych żeber z ornamentem roślinnym. W jego części środkowej wbudowana jest żeliwna szafka " duchówki" z dekoracyjnymi drzwiczkami. Obok grzejnika drzwi do płytkiej szafki w boazerii, z wąskimi półeczkami. Drzwi duże posiadają oryginalne okucia zamka z tłoczonej blachy mosiężnej. Drzwi boczne z wtórnym stalowym uchwytem zamknięcia. Sufit w głównej części Sali podzielony drewnianymi profilowanymi listwami na mniejsze prostokątne pola, zaokrąglone w narożnikach. W środkowej części małe pole rombów z plakietką, pod którą zawieszony jest oryginalny mosiądzowany żyrandol o pięciu punktach. Podłoga wyłożona wykładziną PCV, pierwotnie z klepek drewnianych ułożonych z przesunięciem, równoległe do krótszych ścian.

Mały gabinet, po przeciwnej niż jadalnia stronie budynku to wąskie długie pomieszczenie z podobnym jak w jadalni wykuszem za półkolistą arkadą. Tu również w dłuższej ścianie duże okno, podobne w ścianie czołowej arkady. Na zaokrąglonej ścianie okiennej w arkadzie grzejnik z poziomych szerokich rur obudowany zasłaniającymi końcówkami z zaworami, drewnianymi panelami, ukształtowanymi podobnie jak boazeria. Wąski parapet podparty ozdobnie wyciętymi wspornikami drewnianymi. Od góry grzejnik ma osłonę z kratki żelaznej. Ściany i sufit tynkowane, malowane na białą. Krawędzie

arkady obramione profilem tynkowym. Ściany przechodzą płynnie w sufit szeroką zaokrągloną fasetą.

Wyjście z Sali jadalnej do ogrodu prowadzi przez prostokątne drzwi w ścianie bocznej arkady. Za drzwiami podest, a następnie schody na poziom gruntu. W ścianie naprzeciw schodów drzwi wyjściowe do ogrodu. Po prawej stronie, obecnie gładkiej, pierwotnie znajdowało się duże okno. Sklepienie ukształtowane jako ostrołukowe, krzyżowe. Ściany i sklepienie pokryte tynkiem o grubej fakturze, malowane na biało.

Zarówno **otoczenie willi jak i jej ogrodzenie** stanowią integralną część założenia.

Budynek usytuowany jest w narożniku, przy zbiegu dwóch ulic - Krasickiego i Ostrawickiej. Pozostałe boki przylegają do ogrodzenia szkoły i innej prywatnej posesji. Główny wjazd znajduje się od strony ul. Ostrawickiej i prowadzi przez dwuskrzydłową bramę ogrodzenia osadzoną na betonowych słupkach, wykonanych z szarego sztucznego kamienia. Prostopadłościennne słupki zakończone są od góry płaskimi nakrywami. Krawędzie boczne słupków i nakrycia wykończone pionowymi ryflami, powierzchnia ścianek gradzinowana

Ogrodzenie z paneli z siatki ogrodzeniowej osadzonych w żelaznych ramach, między żelaznymi słupkami z prostych płaskowników, mocowanych do różnej wysokości podwaliny z podobnego jak słupki sztucznego kamienia. Resztki ryflowania widoczne są na górnej krawędzi podwaliny. Od strony ul. Krasickiego boczne wejście przez jednoskrzydłową furtkę. Po obu jej stronach takie jak poprzednio słupki ze sztucznego kamienia z prostokątnymi otworami w środkowej części, zapewne na skrzynki pocztowe. W Furtce oryginalna klamka i zamek żelazny, malowany olejno jak panele ogrodzenia na kolor zielony.

Wokół willi prowadzą ścieżki, ze względu na różnicę wysokości terenu połączone kilkoma schodkami. Niektóre fragmenty ogrodu oddzielone od reszty obramieniem ze współczesnych bloczków i płyt betonowych. Ścieżki wyłożone kwadratowymi płytami chodnikowymi. Najstarsze, włączone estetycznie w całość projektu są schody i podesty wejścia głównego - szerokie, o kolistym rysunku, wylane z betonu z gruboziarnistym wypełniaczem (tworzywo o charakterze lastriko); od zewnętrznej strony obłożone dodatkowo prostokątnymi płytami betonowymi, wszystko połączone zaprawą cementową. Schodki łączące podest wejściowy, wyłożony płytkami klinkierowymi, ze ścieżką wzdłuż elewacji bocznej budynku wraz z obrzeżem, pierwotnie wykonano z łamanego kamienia granitowego, wtórnie zostały pokryte zaprawą cementową. Schodki prowadzące z poziomu gruntu na 1 podest przed schodami wejściowymi wylane z betonu łącznie z obrzeżami - zapewne wtórne. Kolejne schodki na ścieżce wzdłuż elewacji tylnej, częściowo z płyt chodnikowych, częściowo wylane z betonu.

II. Materiał i technika wykonania

Klatka schodowa - ściany tynkowane tynkiem wapiennym, pokryte gładzią gipsową, farbami olejnymi i emulsyjnymi, podniebia schodów tynkowane tynkiem wapiennym, gładzią gipsową i białą klejówką. Sklepienia klatki schodowej tynkowane, pokryte gładzią gipsową, farbami emulsyjnymi i olejnymi. Elementy drewniane - konstrukcja, balustrady, listwy na podniebiach i stropie, boazeria z drewna sosnowego, malowanego lakierem żywicznym i farbami olejnymi kryjącymi. Stopnie schodów z drewna sosnowego naturalnego z resztkami farb olejnych, częściowo pokryte wykładziną z PCV. Krawędzie stopni okute ryflowanymi listwami stalowymi. Drzwi wejściowe z drewna sosnowego, malowane lakierem żywicznym i farbami olejnymi w jednym kolorze. Konstrukcja drzwi i boazerii ramowo-płycinowa; wypełnienia płycin listwami lub szerokimi deskami wyciętymi ozdobnie, wklęsłe lub wypukłe. Drzwi zewnętrzne wtórnie obite po

zewnątrz stronie współczesnymi listwami boazeryjnymi. Przeszklenia drzwi i okna na 1 półpiętrze bezbarwnym szkłem witrażowym w ołowianych ramkach. Reszta okien współczesnych. Górna część okna półokrągłego ze szkleniem witrażowym tylko od wnętrza. Z zewnątrz szklenie zwykłe w dodatkowym oknie z pionowymi szprosami. W.C. - okładzina z płytek ceramicznych szkliwionych, fazowanych na krawędziach, szkliwo białe - płytki i gzymsik, ozdobny pasek - kobaltowy. Płytki posadzkowe ceramiczne, nie szkliwione, w dwóch kolorach - ugrowym i ceglстым. Fugi w obu przypadkach szare, wąskie. Ściany tynkowane tynkiem wapiennym, malowane klejowo i olejno.

Jadalnia - ściany i sufit tynkowane tynkiem gładkim wapiennym, ostro zatartym, malowane początkowo klejówkami, potem farbami emulsyjnymi. Elementy drewniane - boazeria, drzwi z drewna sosnowego, częściowo opracowanego snycersko. Oryginalnie malowane lakierem żywicznym ciemno brązowym z dekoracją roślinną, malowaną farbami olejnymi kryjaco w 3 kolorach - minia, ugier i zieleń. Kolejne warstwy to lakier żywiczny ciemnozielony i kolejne nawarstwienia kryjących farb olejnych brązowych. Listwy sufitowe z delikatnym profilowaniem malowane tak jak boazeria. Skrzynki na rolety - obudowa drewniana z drewna sosnowego, malowana olejno na białło. Grzejnik z duchówką- odlew żeliwny dekorowany wypukłym ornamentem, malowany olejno. Okucia drzwi dużych tłoczone z blachy mosiężnej, częściowo puncowane. Uchwyt drzwi bocznych stalowy, współczesny. Przeszklenia drzwi wyjściowych do ogrodu i szafek w wykuszu ze szkła ornamentowego - drzwi w kolorze żółtym, szafki bezbarwnym. W szafce lewej przeszklenie zapewne oryginalne, ze szkła uformowanego w nierównej wielkości "komórki", wypełniające wypukły otwór wąskimi pionowymi pasami taflí, tworzącymi na połączeniach krawędzie. Szyld i klamka drzwi ogrodowych mosiężne, oryginalne, proste bez ornamentów. Żyrandol z metalowych części mosiądzowanych, spatynowanych, klosze z zabarwionego na żółto szkła, lekko opalizującego. Na przecie środkowym dekoracyjne frędzle tekstylne.

Gabinet - ściany i sufit tynkowane tynkiem wapiennym zatartym na ostro, pierwotnie malowane klejowo, potem warstwy emulsyjne. Profil obramiający arkadę wyciągnięty w tynku, malowany pierwotnie olejno, płaszczyzna łuku również pierwotnie malowana olejno imitująca drewno lakierowane. Parapet i obudowa grzejnika z drewna sosnowego malowanego olejno. Rury grzejnika stalowe, gładkie. Siatka osłonowa na górnej powierzchni grzejnika stalowa, malowana olejno.

Wyjście do ogrodu - ściany i sklepienie pokryte pierwotnie gruboziarnistym tynkiem wapiennym o grubej fakturze, analogicznym jak ściany zewnętrzne budynku, malowanym klejowo na kolor kremowy. Wtórnie pokryte podobnym tynkiem fakturalnym wapienno-cementowym, malowym na białło.

Elementy zewnętrzne

Schodki wejściowe na pierwszy taras wylane z zaprawy cementowej z grubym wypełniaczem jako poszczególne elementy - stopnie i barierki, zapewne dodane wtórnie. Stopnie owalne na pierwszy podest wylane z betonu, dodatkowo wzmocnione obramieniami z płyt betonowych dodanych wtórnie, zaburzających płynną linię. Schodki z podestu na ścieżkę wzdłuż bocznej elewacji i boczne barierki, pierwotnie zbudowane z łamanych kamieni granitowych połączonych zaprawą wapienno-cementową, wtórnie zalane betonem, schodki przy elewacji tylnej wylane z betonu. Reperacje ścieżek i stopni z zaprawy cementowej z różnorakim wypełniaczem. Chodniki ścieżek z kwadratowych płyt chodnikowych, uzupełnień cementowych i przypadkowych elementów kamiennych i ceglanych.

Słupki ogrodzeniowe z licówką ze sztucznego kamienia opracowanego jak kamień naturalny - ryflowanie i gradzinowanie. Podwalina ogrodzenia z tego samego materiału.

Panele z siatki stalowej malowane olejno w ramach z elownika stalowego, słupki mocujące panele z siatki z płaskownika stalowanego, malowane olejno. Skrzydła bramy wjazdowej na ramie z listew stalowych i prętów zbrojeniowych.

III. Stan zachowania

Klatka schodowa

Elementy drewniane konstrukcji, boazeria i listwy sufitowe oraz oboje drzwi w dość dobrym stanie. Pokryte kilkoma warstwami wtórnych farb olejnych kryjących. W wielu miejscach farba łuszczy się lub jest zdrapana odsłaniając surowe drewno. Powierzchnia podrapana i porysowana. po prawej stronie drzwi wejściowych zachowana jedynie górna część boazerii - profilowany gzyms, w dolnej części współczesne listwy boazeryjne z surowego drewna. Drzwi wejściowe wewnętrzne w podobnym stanie - pokryte wtórnymi warstwami farb olejnych. W prawej części przeszklonej brak oryginalnych szybek witrażowych - zastąpiono je szkłem zbrojonym. Drzwi zewnętrzne w gorszym stanie - od zewnątrz obite wtórnie współczesnymi wąskimi listwami boazeryjnymi, pokryte grubymi nawarstwieniami farb olejnych. Drzwi do schowka na ostatnim półpiętrze zdeformowane, nie domykają się; zamknięcie i zawiasy zniekształcone.

Oryginalne tynki wapienne na ścianach pokryte wtórnymi nawarstwieniami gładzi gipsowej i farb olejnych i emulsyjnych - warstwy grube i twarde, w górnej części klatki częściowo złuszczone i spęcherzone z powodu zalania przez nieszczelny dach. Tynki na podniebiach również pokryte wtórnymi warstwami gładzi i farb emulsyjnych. Witrażowe przeszklenie dużego okna na 1 półpiętrze zachowane częściowo - w jednym panelu dolnym i w części górnej. Część górna zdeformowana, wypuczona do wnętrza, dwie szybki pęknięte. Drewniane stopnie silnie wytarte, wykruszone na krawędziach.

Częściowo zachowane warstwy wtórnych farb olejnych. W większości zachowane żelazne okucia krawędzi. Hall podzielony jest wtórnie ścianką działową, odgradzającą go od nowopowstałego za ścianą wąskiego korytarza.

Małe w.c. przy wejściu pozbawione sedesu i umywalki. Płytki ścienne niekompletne - brakuje 11 szt., prawie w całości zachował się gzyms i kobaltowy fryz - brakuje krótkiego odcinka przy oknie; wszystkie rury instalacji, współczesne, prowadzone na zewnątrz ścian. Płytki podłogowe, przypuszczalnie wtórne, zachowane w całości.

Dawna jadalnia

Wszystkie drzwi i boazeria zachowane, bez ubytków. Brakuje zapewne odcinka boazerii pod oknem. Brak okuć i uchwytu w mniejszych drzwiach do korytarza. Całość boazerii kilkakrotnie przemalowana kryjąco olejno. Pod warstwami farb widoczne w grubości farby zarysy ornamentów pierwotnych. Przeszklenia drzwi do wejścia ogrodowego zapewne wtórne, przeszklenie szafki w wykuszu po prawej stronie również. Oryginalne wydaje się przeszklenie szafki po lewej. Żeliwny grzejnik z wtórną warstwą farby olejnej. Tynki na ścianach i suficie pokryte cienką warstwą przecierki tynkowej i wtórnymi warstwami farb klejowych i emulsyjnych. Listwy sufitowe również przemalowane olejno. Tynk na suficie jak na ścianach. Żyrandol zachowany w całości, brakuje jedynie dolnego klosza.

Podłoga pokryta wtórnie wykładziną PCV; oryginalne klepki pokryte grubo klejem.

Gabinet

Ściany i sufit pokryte warstwami farb klejowych, emulsyjnych i olejnych - profil arkady, miejscami szpachlówką gipsową. Obudowa drewniana grzejnika niekompletna - brak elementu końcowego po lewej stronie. Reszta przemalowana olejno. Kratka górnej osłony grzejnika pokryta grubą warstwą farb emulsyjnych i olejnych.

Pomieszczenie wyjściowe do ogrodu z jadalni

Ściany i sklepienie pokryte w całości wtórnym tynkiem fakturalnym, cementowym i farbami emulsyjnymi. Na prawej ścianie zamurowane duże okno, drzwi wyjściowe współczesne. Tynk pierwotny wapienny słaby i kruchy, spękany w narożnikach.

Ogrodzenie

Elementy stałe ze sztucznego kamienia skorodowane, uszkodzone i wykruszone na krawędziach, pokryte łatami cementowymi, porośnięte glonami i porostami, pobrudzone kolorowymi graffiti. Na podwalinie bardzo słabo zachowane ryflowanie, widocznych wiele spękań i wykruszeń. W słupkach bocznej furtki nie zachowały się drzwiczki skrzynek pocztowych, jedynie ramki. Żelazne słupki i ramki paneli z siatki skorodowane, szczególnie w dolnych partiach, wielokrotnie malowane olejno - farba zdegradowana, z plamami rdzy. Brama wjazdowa współczesna, choć być może rama zewnętrzna jest oryginalna., zawiasy wygięte.

Elementy ogrodu - ścieżki, schodki

Zaokrąglone stopnie 1 podestu wzmocnione przy zewnętrznej krawędzi płytami wylanymi z betonu, płyty odspojone od oryginalnej powierzchni, obłuzowane, źle osadzone. Pierwsze schodki i barierki wcięte w pierwotne stopnie, spękane, wielokrotnie łatanie zaprawą cementową, elementy nie połączone ze sobą. Schodki prowadzące na ścieżkę wzdłuż bocznej elewacji pierwotnie wymurowane z granitowych kamieni łamanych, wtórnie zalane zaprawą cementową, obecnie odspojoną od kamieni, spękaną. Schodki wzdłuż elewacji tylnej wylane z betonu, spękane i wykruszone; płytki chodnikowe popękane, o przypadkowych wymiarach, łatanie uzupełnianie w miarę zniszczeń. Od strony ul. Krasickiego ogrodzenie grządki ze współczesnych elementów betonowych, pieńków drzew i kamieni.

IV. Opis przeprowadzonych badań

W celu określenia oryginalnej dekoracji i kolorystyki pomieszczeń na ścianach i boazerii wykonano odkrywki sondażowe.

Jadalnia

Odkr. 1 - wydzielone pole na łuku arkady - drewno sosnowe, żywiczny lakier barwiony na ciemny brąz + ornament roślinny malowany kryjącymi farbami olejnymi w kolorach minii, ugru i zieleni turkusowej, lakier żywiczny w kolorze ciemnej zieleni, czarna farba olejna kryjąca, trzy warstwy farby olejnej czerwono-brązowej

Odkr. 2 - pole na fryzie boazerii przy drzwiach bocznych - warstwy jak w odkr. 1

Odkr. 3 - pole na fryzie boazerii w wykuszu, obok siedziska n- warstwy jak w odkr. 1

Odkr. 4 - płycina drzwi bocznych - warstwy jak w odkr. 1, brak malowanego ornamentu

Odkr. 5 - płaszczyzna ściany nad boazerią na ścianie bocznej, naprzeciw okna - tynk wapienny zatarty na ostro, zdarta cienka warstwa klejowa ciemno zielona, dwie warstwy jaśniejszej zieleni klejowej, naprawcza cienka zacierka tynkowa, jasne warstwy farb emulsyjnych - białe i kremowe

Odkr. 6 - faseta nad listwą sufitową - tynk wapienny zatarty na ostro, klejowa farba jasno cytrynowa zmyta, kilka warstw białych klejowych i emulsyjnych

Odkr. 7 - profilowana listwa sufitowa - drewno sosnowe, lakier żywiczny ciemno brązowy, lakier żywiczny ciemno zielony, czarna olejna, 2 warstwy ciemno brązowe olejne

Odkr. 8 - pole sufitowe między listwami - warstwy jak w odkr. 6

Wyjście do ogrodu

Odkr. 9 - sklepienie przy ścianie bocznej zewnętrznej - mur ceglany, zaprawa wapienna gruboziarnista o wyraźnej fakturze, 2 warstwy farb klejowych kremowych, zaprawa cementowo-wapienna o grubej fakturze, 2 warstwy białych farb emulsyjnych

Gabinet

Odkr. 10 - płaszczyzna ściany obok arkady od wnętrza wykusza - tynk wapienny ostro zatarty, farba klejowa jasna turkusowa, klejowa kremowa, klejowa cytrynowa, kilka warstw białych emulsyjnych

Odkr. 11 - płaszczyzna łuku arkady i profil krawędziowy - tynk wapienny ostro zatarty, profil w kolorze ceglastym olejnym + ściana pokryta lakierem żywicznym ciemno brązowym, lakier żywiczny czarny, jasny szary olejny, zacierka gipsowa, 2 kremowe klejowe, 2 białe emulsyjne

Odkr. 12 - drewniany element obudowy grzejnika - drewno sosnowe, olejna kremowa, olejna jasno oliwkowa, 2 warstwy olejne białe

Klatka schodowa.

Odkr. 13 - ściana przy 1 biegu schodów - tynk wapienny zatarty na ostro, zmyta farba klejowa kremowa, gruba gładź gipsowa bardzo twarda, 2 warstwy olejne beżowe

Odkr. 14 - początkowy słupek balustrady - "czapka" - drewno sosnowe, czarna olejna cienka, czarna olejna gruba, 2 warstwy brązowe olejne

Odkr. 15 - pochwyt balustrady zewnętrzny - warstwy jak w odkr. 14

Odkr. 16 - pochwyt balustrady wewnętrzny - warstwy jak w odkr. 14

Odkr. 17 - słupek konstrukcji - drewno sosnowe, lakier żywiczny brązowy, scalone warstwy olejne brązowe kryjące

Odkr. 18 - poprzeczka balustrady - warstwy jak w odkr. 17

Odkr. 19 - tafla drzwi wewnętrznych - warstwy jak w odkr. 17

Odkr. 20 - tralka balustrady - warstwy jak w odkr. 17

Analiza wyników badań

Przeprowadzone badania wykazały obecność pierwotnych dekoracji i kolorystyki najważniejszych elementów wystroju willi. Poszczególne odkryte pierwotne warstwy układają się w spójną całość, głównie jednak w partii elementów drewnianych. Niestety w partii tynków zaszły z czasem nieodwracalne zmiany - usunięto pierwotne warstwy podczas kolejnych remontów, pokrywając płaszczyzny ścian i sufitów nowymi farbami i warstwami wyrównawczymi.

I tak w klatce schodowej cała konstrukcja i balustrada pierwotnie pokryte były podbarwionym na ciemny brąz żywicznym lakierem ukazującym fakturę drewna. Podobnie opracowano boazerię, listwy sufitowe i drzwi. Niektóre elementy podkreślono czernią kryjaco - pochwyty zewnętrzny i wewnętrzny oraz elementy nakrywowe słupków balustrady.

W Sali jadalnej drewniana boazeria opracowana była pierwotnie najbardziej dekoracyjnie w całym budynku. Cała powierzchnia drewniana pokryta jak w klatce schodowej podbarwionym na ciemny brąz lakierem żywicznym eksponującym fakturę drewna. Na takim ciemnym tle namalowano "z ręki" proste ornamenty roślinne, nie modelowane (jak wycinanki) w trzech podstawowych kolorach - ugru, oranżu i intensywnej zieleni. Ornamenty rozmieszczono na płycinach fryzu boazerii i arkadzie łuku. Kolejną warstwą była warstwa ciemno zielonego lakieru żywicznego, pokrywającego także malowane ornamenty. Następna warstwa to cienka olejna czarna i 2 kolejne w kolorze ciemno brązowym olejne, kryjące. Podobne warstwy odkryto na listwach sufitowych - pierwotna żywiczna ciemno brązowa, kolejna czarna cienka kryjąca i dwie ciemno brązowe olejne kryjące. Natomiast warstwy malarskie na tynkach nie mają ciągłości, są silnie przetarte,

zachowały się w zagłębieniach ostro zatartego tynku wapiennego. Pierwsza, zapewne odpowiadająca oryginalnej lub kolejnej na boazerii, w kolorze ciemnej zieleni, dwie następne w różnych odcieniach zieleni jaśniejszej, następnie przecierki naprawcze z gipsem i kolejne warstwy farb jasnych, najpierw klejowych, końcowe białe współczesne emulsyjne. Jadalnia jako pomieszczenie najbardziej dekoracyjne przechodziła najczęściej zmian. Wydaje się, że pierwotny wystrój składał się z bogato zdobionej boazerii i tła ścian najpewniej pokrytych tapetami, potem zeszkrobany aż do tynku i pokrytych farbami w ciemnych kolorach - pierwsza warstwa w ciemnej zieleni odpowiadałaby etapowi gładkiej ciemno zielonej boazerii, kolejne warstwy zielone dostosowano do zielonej boazerii, następne jasne klejówki łączyły się z boazerią w kolorze brązowym. Warstwy farb na suficie są wszystkie jasne, najstarsza w kolorze jasno cytrynowym (zeszkrobana lub zmyta) mogła się łączyć z zieloną boazerią lub tapetami.

Ciekawe są warstwy malarskie w gabinecie. Najstarsze warstwy malarskie odkryto na łuku arkady - zapewne wiążą się one z pierwotnym wystrojem jadalni - powierzchnia łuku pokryta jest ciemno brązową warstwą lakieru żywicznego imitującą boazerię, a profil obramienia mimo, że wykonany w tynku, odcina się mocnym kolorem ceglasto czerwonym od reszty ścian. Na ścianach odkryto kilka warstw farb klejowych - najstarsza w odcieniu intensywnie turkusowym, kolejne jasne kremowe i żółte. Na elementach drewnianych obudowy grzejnika pierwsza warstwa w kolorze kremowym lub białym (pożółkła biel ołowiana), kolejna jasno oliwkowa i współczesne białe. W tym pomieszczeniu zapewne pierwotnie także były tapety, po ich usunięciu ściany malowano na dość intensywne kolory klejówkami, a ostatnio w bardzo jasnych kolorach. Tak więc można przypuszczać, że zgodnie z panującą modą pierwotny wystrój pomieszczeń eksponował głównie elementy drewnianych boazerii w połączeniu z wzorzystymi tapetami (późna secesja). W kolejnych wersjach tapety zastąpiono gładkimi ścianami w ciemnych intensywnych kolorach (modernizm). W dekoracji poszczególnych przestrzeni ważną rolę pełniły również duże okna o różnych kształtach, niektóre wzbogacone w witrażowe szklenia.

V. Program prac konserwatorskich

Klatka schodowa

elementy drewniane - konstrukcja, balustrada. listwy sufitowe, boazeria, drzwi

- oczyszczenie drewna z nawarstwień farb olejnych metodą termiczną (nagrzewnice)
- uzupełnienie drobnych ubytków, wykruszeń i zadrapań kitem akrylowym do drewna dobranym kolorem do oryginału.
- wyrównanie i wyszlifowanie powierzchni
- uzupełnienie brakujących elementów boazerii wg kompozycji zachowanej (po lewej stronie drzwi, poniżej gzymsu)
- usunięcie wtórnych listew z zewnętrznej tafli drzwi wejściowych
- ocena stanu zewnętrznych powierzchni drzwi wejściowych, renowacja lub wymiana na nowe zniszczonych elementów (do oceny nadzoru konserwatorskiego)
- usunięcie wtórnego szklenia z panelu po prawej stronie drzwi, wykonanie nowego szklenia w technice oryginału (szklenie witrażowe).
- malowanie elementów drewnianych w technice i kolorze oryginału - ciemno brązowy lakier żywiczny (lakierobejca), elementy czarne błyszczącą farbą olejną
- renowacja i rekonstrukcja witrażowego szklenia dużego okna na 1 piętrze - prostowanie zdeformowanej sieci ramek ołowianych, wymiana pękniętych szybek na nowe.

- renowacja drewnianych stopni i podestów schodów - oczyszczenie z nawarstwień po demontażu metalowych listew, flekowanie wykruszeń , klejenie pęknięć, montaż zachowanych listew na krawędziach wraz z dorobieniem brakujących.
- wykończenie stopnic wykładziną trudnościeralną w kolorze ciemno brązowym dopasowanym do koloru elementów drewnianych

partie tynkowane

- oczyszczenie powierzchni z łuszczących się farb olejnych i emulsyjnych mechanicznie
- przełożenie instalacji elektrycznych i gazowych obecnie rozmieszczonych na zewnątrz do wnętrza mieszkań lub w jedno miejsce najmniej wyeksponowane
- wyrównanie powierzchni - naprawa ubytków tynkiem wapienno-cementowym, zatarcie rys i wykruszeń szpachlówką gipsową wraz ze szlifowaniem
- malowanie farbami silikatowymi w projektowanym kolorze

W.c.

- demontaż starych rur zewnętrznych tak , aby nie uszkodzić oryginalnych kafli
- oczyszczenie oryginalnych kafli z brudu i resztek zapraw mechanicznie i wodą
- uzupełnienie brakujących płytek
- dostosowanie pomieszczenia do nowej funkcji - schowek lub w.c.
- malowanie ścian powyżej płytek w jednolitym kolorze farbą silikatową lub akrylową białą

Jadalnia

- oczyszczenie boazerii , drzwi i listew sufitowych z nawarstwień wtórnych farb metodą termiczną w partiach pozbawionych ornamentów
- oczyszczenie z nawarstwień partii malowanego ornamentu mechanicznie - skalpelami, delikatnie, aby nie uszkodzić oryginalnej warstwy dekoracji (pod nadzorem konserwatorskim)
- punktowanie ewentualnie uszkodzonych ornamentów farbami żywicznymi
- malowanie reszty powierzchni drewna lakierem żywicznym w ciemnobrązowym kolorze wg oryginału. Kolor do zatwierdzenia po wykonaniu prób, proponuję kolor wg NCS nr **S7020-Y20R**

- wymiana szklenia drzwi do ogrodu i jednej szafki w wykuszu szkłem ornamentальnym bezbarwnym - po zatwierdzeniu wzoru

- oczyszczenie mechaniczne powierzchni ścian i sufitu z nawarstwień wtórnych farb ze wspomaganie parownicą

- wyrównanie powierzchni - uzupełnienie zarysowań i ubytków szpachlą gipsową
- malowanie ścian i sufitów farbami akrylowymi lub silikatowymi - proponuje się wymalować ściany w kolorze pierwszego odkrytego koloru - ciemna zieleń wg NCS nr **S 5040-G20Y**, sufit w kolorze delikatnym cytrynowym wg NCS nr **S1020- G70Y**

- dopasowanie dolnego klosza do starego żyrandola

- renowacja oryginalnej drewnianej podłogi - usunięcie wykładziny PCV, oczyszczenie desek ze starego kleju przez cyklizowanie, uzupełnienie braków i uszkodzeń, lakierowanie drewna w kolorze jasnym - lakier bezbarwny

- wymiana uchwyty w bocznych drzwiach na mosiądzowany, w odpowiednim kształcie, do zatwierdzenia przez nadzór konserwatorski

Gabinet

- oczyszczenie ścian z nawarstwień wtórnych farb metodą mechaniczną ze wspomaganie parownicą, dokładne doczyszczenie profilu arkady
- naprawa nierówności szpachlą gipsową
- malowanie ścian w projektowanym kolorze farbami akrylowymi lub silikatowymi, proponuję kolor wg NCS nr **S 1020- Y30R**

- malowanie arkady w kolorze brązowym wg NCS nr **S7020-Y20R** farbą półlaserunkową, profil w kolorze wg badań farbą kryjącą **S 3040-Y70R**
- dorobienie brakującej części drewnianej obudowy grzejnika
- oczyszczenie reszty elementów drewnianych i górnej kratki metalowej z nawarstwień farb olejnych
- malowanie obudowy i kratki w kolorze kremowej bieli farbami olejnymi

Sklepione wyjście do ogrodu

- usunięcie wtórnego tynku mechanicznie przez odkucie , doczyszczanie powierzchni parownicą
- wyeksponowanie zarysu powierzchni zamurowanego okna w tynku gładkim
- wzmocnienie oryginalnego tynku przez impregnację gruntem akrylowym głęboko penetrującym przez smarowanie
- uzupełnienie ubytków , wypełnienie rys zaprawą cementowo-wapienną dostosowaną parametrami fizycznymi i fakturą do oryginału
- malowanie ścian i sklepienia farbą silikatową w kolorze jasnym kremowym wg NCS nr **S1010-Y20R**

Ogrodzenie

- odsłonięcie dolnych partii podwalin z ziemi i liści, wyznaczenie pierwotnego poziomu gruntu
- oczyszczenie powierzchni słupków i podwalin z brudu, nawarstwień biologicznych i graffiti metodą parowo-wodną z dodatkiem ścierliwa o ziarnie do 300µ
- dezynfekcja powierzchni kamieni preparatem biobójczym np. Optolih Fungith przez smarowanie
- demontaż elementów metalowych - paneli z siatki, ramek do skrzynek pocztowych
- piaskowanie elementów metalowych - usunięcie starych farb i produktów korozji
- malowanie farbami antykorozyjnymi w kolorze grafitowym, półmatowym
- wstawienie w ramę bramy wjazdowej siatki o pokroju jak oryginalna, usunięcie wzmocnień z prętów zbrojeniowych, prace ślusarskie naprawcze - prostowanie, renowacja zawiasów
- dorobienie drzwiczek do skrzynek pocztowych z blachy wg projektu
- uzupełnienie ubytków sztucznego kamienia słupków i podwalin z zaprawy cementowej w kolorze dobranym do oryginału, odtworzenie właściwej faktury powierzchni zgodnej z oryginałem (ryflowanie, gradzinowanie)
- wykonanie nowych podwalin ogrodzenia w miejsce zniszczonych ze sztucznego kamienia w kolorze, formie i fakturze zgodnym z oryginałem - należy zwrócić uwagę na dobór właściwego kruszywa
- ponowne osadzenie podwalin i paneli z siatki w ogrodzeniu
- ewentualne scalenie kolorystyczne elementów ze sztucznego kamienia farbami laserunkowymi silikatowymi w odcieniu ciepłej szarości naturalnego betonu, imitującego piaskowiec (do decyzji nadzoru konserwatorskiego)

elementy otoczenia- schody, ścieżki , alejki

schody na podest i schodki z barierkami od frontu

- usunięcie wtórnych płyt krawędziowych i schodków z barierkami
- usunięcie zaprawy cementowej z bocznych schodków z podestu na ścieżkę przy bocznej elewacji przez wykucie
- uzupełnienie partii schodów po usunięciu obecnych wtórnych ,w linii oryginalnych, zaprawą cementową z kruszywem jak oryginalne (wzór na istniejących schodach owalnych), wykonanie nowych krawędzi o płynnej linii (połączenie wykonać jako zbrojone)

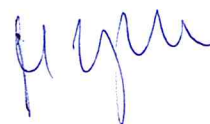
- ponowne ułożenie schodków i barierki z kamieni granitowych , połączenia z szarej zaprawy cementowej, powierzchnia stopni wyrównana zaprawą.
- przełożenie alejek przy elewacji bocznej i tylnej z płyt chodnikowych kwadratowych o małych rozmiarach, na nowo wykonać schodki przy elewacji tylnej jako wylane z zaprawy cementowej z grubym kruszywem jak oryginalne stopnie od frontu
- usunięcie wtórnych obrzeży grządki przy elewacji bocznej i płyt kamiennych i betonowych od frontu

VI. Spis fotografii wraz z opisem

- Fot. 1 - widok ogólny na 1 bieg schodów
- Fot. 2 - fragment balustrady przy 1 zabiegu na tle wtórnej ściany
- Fot. 3 - boazeria przy drzwiach wejściowych wraz z obudowa okienka
- Fot. 4 - witrażowo oszklone okna na 1 półpiętrze
- Fot. 5 - odkrywka na słupku konstrukcji - widoczna pierwotna warstwa lakieru żywicznego w czerwono-brązowym kolorze
- Fot. 6 - odkrywka na słupku balustrady - " czapka" - 2 warstwy czerni jako warstwa pierwsza
- Fot. 7 - odkrywka na pochwycie wewnętrznym - pierwotna warstwa czarna
- Fot. 8 - pola sufitu hallu podzielone profilowanymi listwami
- Fot. 9 - odkrywka na ścianie 1 zabiegu - na tynku wapiennym warstwy olejne pierwotnie kremowe i jasne beżowe
- Fot. 10 - łuszcząca się farba olejna na sklepieniu przy wejściu na poddasze
- Fot. 11 - wykruszony tynk przy parapecie okna na 1 półpiętrze
- Fot. 12 - drzwi wejściowe wewnętrzne - po prawej widoczne wtórne oszklenie szkłem zbrojonym
- Fot. 13 - boazeria na ścianie wiatrołapu i wewnętrzna strona drzwi zewnętrznych
- Fot. 14 - oryginalna ościeżnica drzwi zewnętrznych i skrzydło wtórnie obite współczesnymi listwami
- Fot. 15 - w.c. w hallu - ceramiczne szklone płytki ściennie
- Fot. 16 - w.c. - nieszkliwione płytki podłogowe
- Fot. 17 - sala jadalna - boazeria na łuku arkady
- Fot. 18 - duże drzwi przesuwne
- Fot. 19 - boczne drzwi przesuwne - współczesny stalowy uchwyt
- Fot. 20 - dekoracyjny grzejnik z "duchówką"
- Fot. 21 - siedzisko i szafki w przestrzeni wykusza, w lewej szafce oryginalne przeszklenie
- Fot. 22 - widok na sufit podzielony na pola profilowanymi listwami , widoczny oryginalny żyrandol bez dolnego klosza
- Fot. 23 - mosiężne szyldy zamka dużych drzwi
- Fot. 24 - odkrywka na panelu boazerii - fryz - w odkrywce widoczny pierwotny ornament roślinny w 3 kolorach, na zielonym liści widoczne pozostałości wtórnej warstwy zielonego lakieru
- Fot. 25 - odkrywka na panelu fryzu boazerii - ornament w kolorze minii na tle ciemno brązowego lakieru
- Fot. 26 - odkrywka na ścianie nad boazerią - widoczna zdarta częściowo pierwsza warstwa ciemno zielona
- Fot. 27 - odkrywka pod i nad listwa fasetową - ściana ciemno zielona , sufit jasny cytrynowy - warstwy zmyte , zdegradowane
- Fot. 28 - widok na wykusz za arkadą w gabinecie
- Fot. 29 - grzejnik pod oknem w wykuszu 0 drewniana zabudowa rur i ozdobne wsporniki parapetu

Fot. 30 - odkrywka na profilu łuku arkady i ścianie obok - widoczna zniszczona warstwa na profilu w kolorze ceglastym i pierwsza warstwa klejówki na ścianie -turkusowa
Fot. 31 - odkrywka na płaszczyźnie arkady - pierwotna warstwa ciemno brązowa olejna żywiczna- jak na boazerii w jadalni
Fot. 32 - odkrywka na drewnianej obudowie grzejnika - pierwotna warstwa olejna kremowa , kolejna jasno oliwkowa, silnie zespolone
Fot. 33 - odkrywka na sklepieniu bocznego wyjścia do ogrodu z jadalni - pierwotna warstwa tynku wapiennego fakturalnego z 2 warstwami kremowej klejówki i wtórny tynk fakturalny cementowo-wapienny z białymi warstwami farb
Fot. 34 - schody na pierwszy podest wejścia głównego - pierwotnie odlane z betonu z gruboziarnistym wypełniaczem , reperowane zaprawą cementową i wzmocnione z boku płytami betonowymi, obecnie odspojonymi od stopni
Fot. 35 - wtórne schodki w części środkowej pierwotnych schodów z wtórną barierką odlane z betonu o innym niż pierwotny skład
Fot. 36 - boczne schodki na ścieżkę wzdłuż elewacji bocznej - wymurowane z łamanych kamieni granitowych, obecnie zalane wtórną zaprawą cementową
Fot. 37 - schodki na ścieżce przy tylnej elewacji, zapewne pochodzą z okresu zmian związanych z wprowadzaniem dodatkowych schodów od frontu - wskazuje na to podobny skład zaprawy
Fot. 38 - słupek ze sztucznego kamienia przy bramie wjazdowej od strony Krasickiego - stan powierzchni zły - pokryty brudem, porostami i graffiti
Fot. 39 - słupek przy furtce przy elewacji bocznej od ul. .... - widoczna zniszczona obudowa skrzynki pocztowej
Fot. 40 - słupek przy furtce od wewnątrz posesji - otwór po skrzynce pocztowej
Fot. 41 - oryginalny zamek i klamka w bocznej furtce
Fot. 42 - słupek ze sztucznego kamienia przy bramie -widoczne oryginalne opracowanie powierzchni - ryflowanie i gradzinowanie, uszkodzenia narożnika
Fot. 43 - oryginalne schody wejściowe z zaprawa cementowej z kolorowym gruboziarnistym kruszywem
Fot. 44 - podwalina ogrodzenia - bloki sztucznego kamienia ze zniszczoną powierzchnią, porośnięte glonami i porostami, spękane, żelazne słupki skorodowane, farba zdegradowana.

Fot. 1

Fot. 2

Fot.3

Fot.4

Fot.5

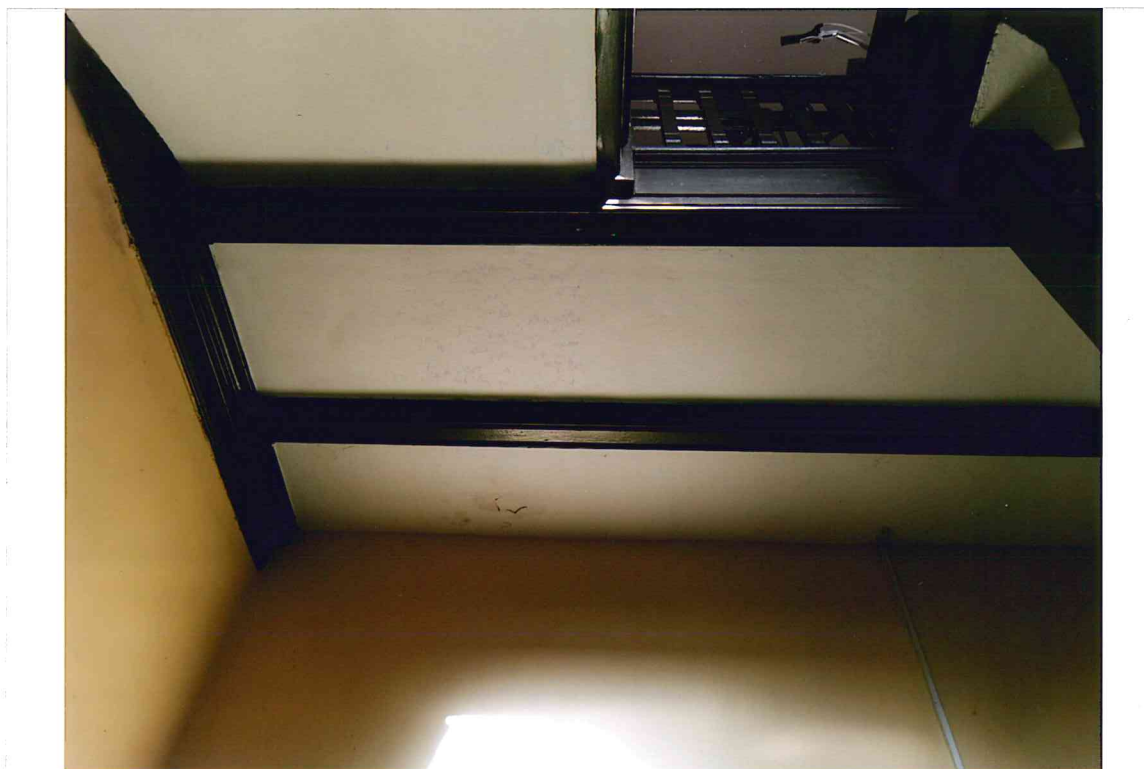

Fot.6

Fot.7

Fot.8

Fot.9

Fot.10

Fot. 11

Fot.12

Fot. 13

Fot.14

Fot.15

Fot.16

Fot.17

Fot.18

Fot.19

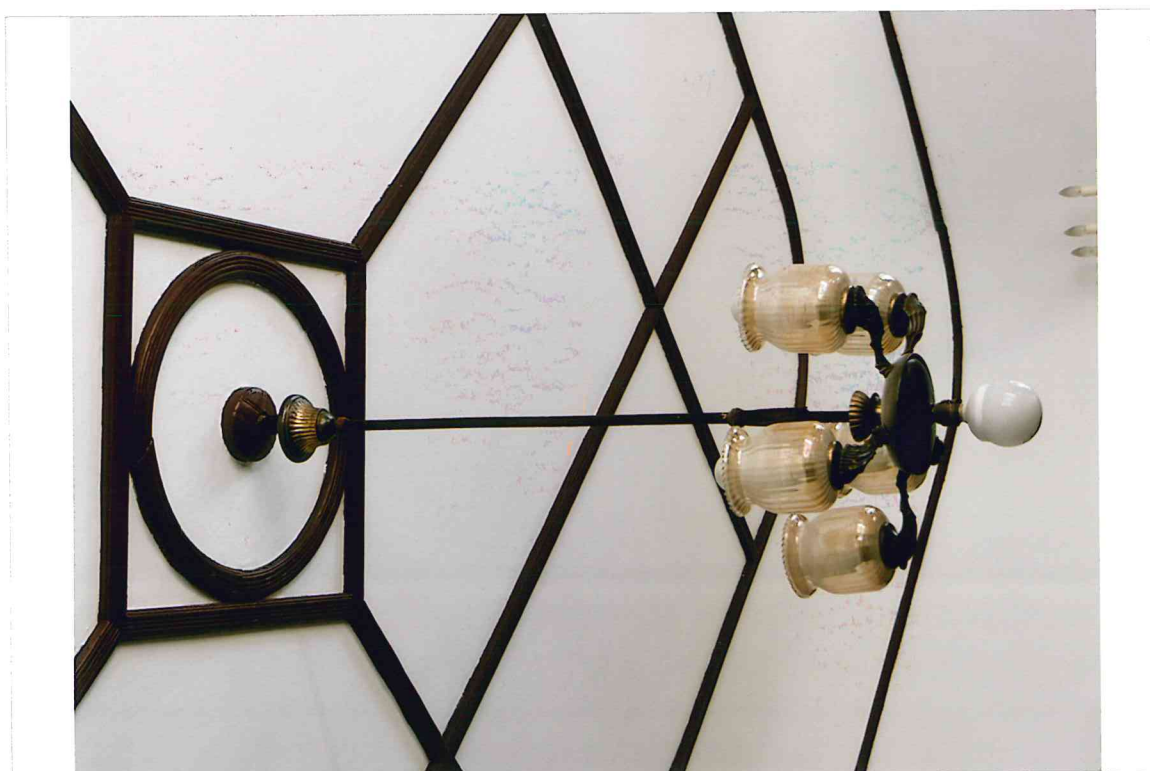

Fot.20

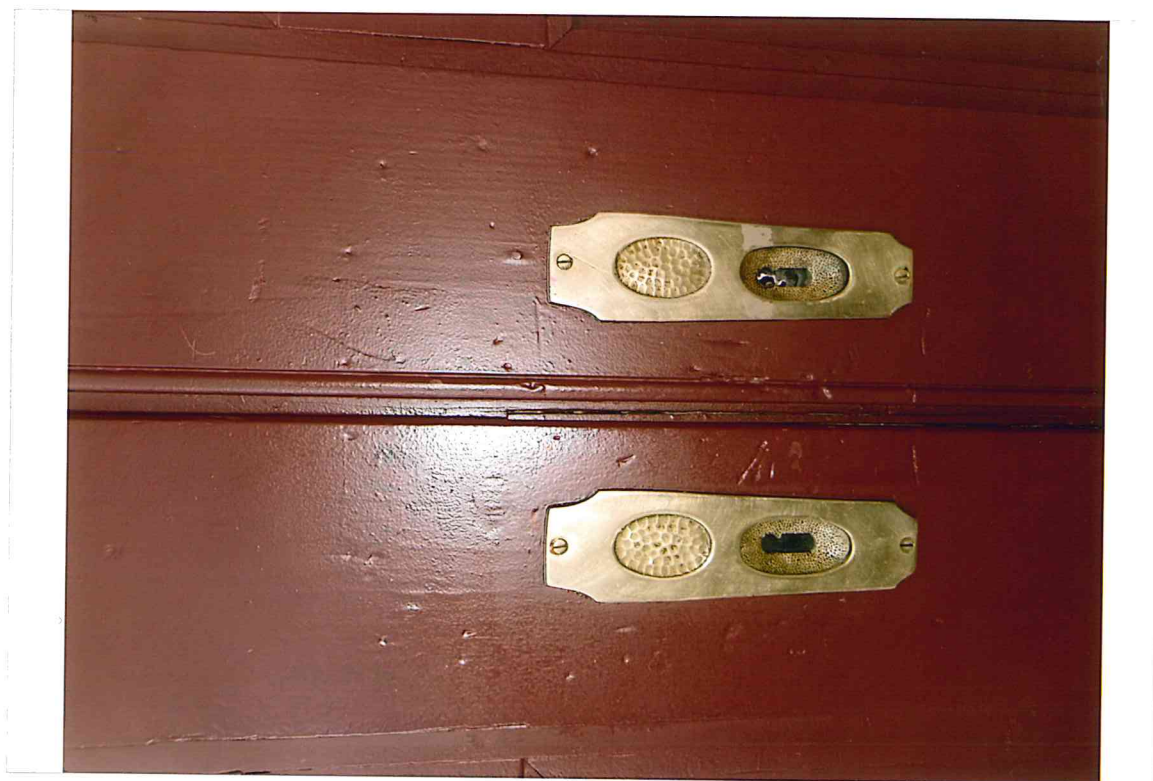

Fot.21

Fot.22

Fot.23

Fot.24

Fot.25

Fot.26

Fot.27

Fot.28

Fot.29

Fot.30

Fot.31

Fot.32

Fot.33

Fot.34

Fot.35

Fot.36

Fot.37

Fot.38

Fot.39

Fot.40

Fot.41

Fot.42

Fot.43

Fot.44

